

כל מילי מיטב הוא

אתו אלא לשנויי רומיא דקראי אהדדי וה"ק לא קשיא הא דכתיב מיטב וכתיב קרא אחרינא ישיב אפילו סובין דאי לית ליה מיטב שדה אפילו יהיב ליה סובין מיטב הוא ואין צריך ליתן לו מיטב מטלטלין ולעולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו דכתיב מיטב שדהו ישלם ואי אית ליה בעי למיתב ליה (זוזי) וכסף נמי כמיטב דכתיב כסף ישיב לבעליו א"נ פליגי אהדדי ומדקבע רב אשי שנויא דרב הונא באחרונה ואיהו קדים לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע חשיב ליה עיקר.

ו. נימוקי יוסף שם

וכתב הרמ"ה ז"ל הא דמצי יהיב ליה אפילו סובין ה"מ היכא דלית ליה למזיק זוזי אבל היכא דאית ליה למזיק זוזי לא מצי דחי ליה לניזק אלא בזוזי וה"ה לבע"ח וגבי מקח טעות דה"ל מוכר כגזלן וגזלן חד מכ"ד אבות נזיקין לגבי מיטב אמרינן פרק המוכר [פירות] (דף צב ב) גבי המוכר] שור לחברו אי דליכא לאשתלומי מינה לשקול תורא בזוזי וכו' ובהדיא אמרינן התם דאי אית ליה זוזי לא מצי אמר ליה שקול תורא בזוזי וגבי בעל חוב נמי משמע הכי פרק הכותב (דף פו א) גבי ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה וכן משמע מלישנא דאמרינן הכא טעמא משום דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דשמעי' מינה דכולה מילתא לזמוני ליה לניזק דמי נזקיה בזוזי וכיון דמהאי טעמא הוא ממילא משמע דכי אית ליה למזיק זוזי מחייב למיתב ליה זוזי וכן הדין בבע"ח דהא דגרע כחו דמלוה בבינונית הויה משום חששא [דשמא] יקפוץ וילונו והא לא שייך אלא בקרקע דלא מצי לאברוחי ליה אבל במטלטלי זוזי דליכא למימר להאי טעמא יפה כחו וכן נראה דאי אית ליה מטלטלי וארעא לא מצי יהיב ליה ארעא דמטלטלי עדיפי טפי להאי טעמא לאזמוני ליה זוזי דלא צריך לאכרוזי עלייה וקרא הכי נמי משמע בהדיא דכתיב בחוץ תעמוד וגו' לא תבוא אל ביתו לעבוט דסתמא דאית ליה בית משמע:

ז. רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י

כשבית דין נזקקין לגבות הניזק מנכסי המזיק גובין מן המטלטלין תחלה, אם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו המטלטלין כנגד כל הנזק גובין השאר מן הקרקע מן היפה שבנכסי המזיק, וכל זמן שימצאו מטלטלין אפילו סובין אין נזקקין לקרקע.

ח. מגיד משנה שם

כשבית דין נזקקין וכו'. מבואר פ"ק (דף י"ד:) בסוגיא על פיסקא דשוה כסף וכן למעלה באותו פרק מחלוקת אמוראין ופסק רבינו כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וכן דעת ההלכות:

א. תלמוד בבלי בבא קמא ז:

מכל מקום קשיא! אמר רבא: כל דיהיב ליה ממיטב ליתב ליה. והא מיטב שדהו כתיב! אלא, כי אתא ר' פפא ור' הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה: כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא.

ב. תלמוד בבלי בבא קמא ט.

רב הונא אמר: או כסף או מיטב. איתביה רב נחמן לרב הונא: ישיב - לרבות שוה כסף, אפילו סובין! הכא במאי עסקינן - בדלית ליה. אי דלית ליה, פשיטא! מהו דתימא, אמרינן ליה: זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל.

ג. תוספות שם

רב הונא אמר או כסף או מיטב - פ"ה שבא לתרץ קראי דלעיל וצ"ל שלא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו ואית דגרסי אמר רב הונא וקאי אמתניתין דתניא במיטב הארץ ואמר רב הונא דלאו דוקא מיטב אלא או כסף או מיטב ובספר רב אלפס פירש דרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא דלעיל [ז:]: פליגי אדרב הונא דהכא דאינהו סברי כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין ורב הונא סבר דלא הוי מיטב אלא או כסף או קרקע ופסק כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע שהם בתראי ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין בנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפי' סובין וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקן אלא בזוזי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו). גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה ואי לית ליה זוזי לא יאמר ליה זיל טרח זבין ואייתי זוזי כדאמר התם ולוקח שנמצא מקחו מקח טעות כמו כן דינו כדאמרינן לקמן בפרק הפרה (דף מו: ושם) ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח זבין ואייתי זוזי כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח). דאין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך.

ד. רי"ף שם

והאי דבעינן מיטב שדהו ומיטב כרמו הני מילי היכא דיהיב ליה ממקרקעי אבל אי יהיב ליה ממטלטלי כל מידי דיהיב ליה מיטב נינהו ואפילו סובין דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא דתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ואפילו סובין ואף על גב דפליגי רב הונא ורב אסי (דף ט' ע"א) הא קיימא לן כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דבתראי נינהו:

ה. רא"ש שם א, ה

ור"ת פסק כרב הונא [בדאית ליה]. וכ' בס' הישר שלשה דינין בפרעון בנזקין או כסף או מיטב כרב הונא בדאית ליה ואי לית ליה כל מילי מיטב הוא וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה אלא בזוזי כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פו א) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה. אבל אי לית ליה זוזי לא אמרינן זיל טרח ואייתי ליה זוזי כדאיתא התם ולוקח שנמצא טעות במקחו נמי דינא הכי כדמשמע לקמן פרק הפרה (דף מו ב) ופועל אי לית לבעל הבית זוזי א"ל זיל טרח ואייתי כדמוכח בפרק הבית והעלייה (דף קיח א) דאין יכול לומר טול מה שעשית בשכרך. ומה שלא פסק ר"ת כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי צריך לומר דסבר דלא פליגי אדרב הונא ולא

וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף דהא לקמן (דף טז.) מיבעי ליה קרא גבי עבד עברי ישיב לרבות שוה כסף ככסף ופדיון הבן דכתיב ביה כסף ואמר לקמן (דף ח.) דרב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן ומנא לן דשוה כסף ככסף וכו' וי"ל דילפינן מע"ע וא"ת והא גבי נזיקין נמי כתב קרא כסף ישיב לבעליו ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) ישיב לרבות שוה כסף ככסף וא"כ הוה נזיקין ועבד עברי שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין ויש לומר דתרווייהו צריכי דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסד"א נמי כסף דוקא ולא שויו להכי איצטריך כסף ישיב גבי נזיקין וגבי ע"ע איצטריך נמי קרא דלא מצי יליף מנזיקין דהוה אמינא עבד דומיא דנזיקין ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב לכך איצטריך תרווייהו וכו'

טו. תלמוד בבלי קידושין ח.

אמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: מכסף מקנתו - בכסף הוא נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים. האי תבואה וכלים היכי דמי? אילימא דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא, לרבות שוה כסף ככסף! ואי דלית בהו שוה פרוטה, מאי איריא תבואה וכלים? אפי' כסף נמי! אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה, וכיון דלא קייצי - לא.

טז. רש"י שם

שוה כסף ככסף - גבי קידושין כסף כתיב ושוה כסף איתרבי ככסף כדאמרין לקמן ישיב לרבות שוה כסף הלכך כי כסף בעינן דקייץ.

יז. חדושי הרמב"ן קידושין ב.

איכא למידק קדושי כסף מנלן דכתיב כסף השדה נימא כסף דוקא, שוה כסף מנלן. ואם תאמר שוה כסף בכלל כסף, והא איצטריך ליה לתנא לרבוויי גבי עבד דתניא לקמן (ח' א') ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף, וא"ת מיניה גמרינן לכל מקום שנאמר כסף שוה כסף בכלל, והא גבי נזיקין אצטריך נמי רבויא דתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפילו סובין. וכו' א"נ איכא למימר שבכל מקום שנאמר כסף בקנין שוה כסף בכלל, וכי איצטריך קרא לרבוויי בפרעון סד"א אם לקח עבד אינו יכול לגרוע בפדיונו בע"כ של רבו בשוה כסף דא"ל זיל טרח וזבין אייתי לי, וכן גבי נזיקין סד"א שאינו יכול לפרועו בע"כ בשוה כסף אלא ממיטב כדכתיב מיטב שדהו ישלם קמ"ל. אבל לענין מקנה כיון דניחא להו בשוה כסף, ככסף הוא שהרי שניהם שוים.

יח. חדושי הרשב"א שם

בדינר ובשוה דינר. יש מקשים קדושי כסף מהיכא מדכתיב כסף השדה א"כ נימא כסף דוקא וא"ת שוה כסף בכלל כסף ליתא דהא גבי ע"ע אצטריך תנא לרבות שוה כסף כדתניא ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף וא"ת דמיני' גמרי' לכל מקום שנאמר כסף דשוה כסף בכלל א"כ גבי נזיקין למאי אצטריך קרא לרבוויי דתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפ"י סובין, י"ל כ"מ שנא' כסף גבי קנין שוה כסף בכלל כסף כיון דהא ניחא להו בהכי, וגבי גרעון כסף דעבד דבע"כ דרבו הוא אצטריך סד"א כיון דבעל כרחו מגרע ויוצא כסף דוקא קמ"ל, וגבי נזיקין נמי הואיל ומשלם ממיטב כדכתיב מיטב שדהו ישלם, כסף דכתיב גביה כסף דוקא קמ"ל אפי' סובין וכו'

כשביית דין נזקקין לגבות לניזק מנכסי המזיק, גובין מהמטלטלין תחלה, ואם לא היו מטלטלים כלל, או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק, גובין השאר מהקרקע המעולה שבנכסי המזיק; וכל זמן שימצא מטלטלין, ואפילו סובין, אין נזקקין לקרקע. ואפי' שיש לו כסף, יכול לפרועו בסובין, דכל מטלטלים מיטב נינהו. ושמן אותה כמו שיכול למוכרה מיד ובמקומו. וכשמשלם מהקרקע, אפי' היתה זבורית של מזיק טובה מעידית של ניזק, אינו מקבל ממנו, אלא מגבין לו מעידית שבנכסי המזיק.

י. באור הגר"א שם

כשב"ד כו'. הוא לשון הרמב"ם אבל לשון הטור יתן לו מטלטלין כו' ע"ש ור"ל ברצונו של מזיק תלוי ואמר שלוקח מטלטלין לאפוקי מרב הונא דאמר כ"ז שיש לו מיטב א"י ליתן לו מטלטלין וכן פי' ב"ח ודו"פ דלא כב"י וז"ש ואפי' שיש לו כסף כו' אבל לשון הרמב"ם אינו מורה כן דאינו תולה ברצון המזיק ונראה דס"ל כדעת הרמ"ה דכ"ז ש"ל כסף א"י ליתן לו לא מטלטלין ולא קרקע וה"ה כשיש לו מטלטלין דא"ל קרקע ועסי' שנד ס"ה אלא שצ"ע למה לא כ' הרמב"ם דביש לו כסף שאי"ל מטלטלין ונר' שהרמב"ם ס"ל דמטלטלין ה"ה ככסף כמש"ש י"ד ב' והני כולהו כסף כו' ומפ' מ"ש שם ט' א' ר"ה אמר או כסף או מיטב ר"ל אם יש לו כסף יתן כסף ואם אין לו יתן מיטב כפי הרמ"ה איתביה כו' הב"ע בדל"ל ר"ל שאין לו מטלטלין אז אר"ה שיתן מיטב פשיטא מ"ד כו' שזיבין מיטב שדותיו אמרה תורה ודלא כפירש"י דמ"ש בדל"ל שאין לו מיטב אז יתן סובין והוא ס' הפוכה דסובין טוב ממיטב כמ"ש ז' ב' כל מיילי כו' וס"ל להרמב"ם דמטלטלין בכלל כסף הוא וז"ש ר"ה או כסף או מיטב ולא הזכיר מטלטלין שהוא בכלל כסף ולפ"ז ל"פ ר"פ ור"ה בריה דר"י אר"ה ול"פ על ר"ה מש"ש יו"ד ב' השתא אי אית כו' דלפרש"י ק' קושית הרא"ש דלמא בשיש כסף או מיטב אבל לפי הרמב"ם ניחא וזה הכריחו ג"כ דמטלטלין הוא בכלל כסף דאל"כ לוקמיה ב"ל כסף (ע"כ):

יא. טור חושן משפט תיט

כשבאין להגבות לניזק נזקו רואין אם יש למזיק מטלטלין אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו אלא יתן לו מטלטלין ואפי' שיש לו כסף יכול לשלמו בסובין דכל מיילי דמיטלטל מיטב הוא ושמן אותו כפי מה שיכול למכרן מיד ובמקומו ואם אין לו מטלטלין יורדין לקרקע עידיית שבנכסיו ואפי' אם זיבורית של מזיק טובה כעידית של ניזק אינו מקבלה ממנו אלא צריך ליתן לו מעידית שבקרקעותיו:

יב. רש"י גיטין מח:

לא בא הכתוב - להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק. אלא לגבות לנזקין - שיעור דמי נזקו כמות שהוא. מן העידית - שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומא צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו.

יג. תלמוד בבלי קידושין ב.

מתני'. האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה. בכסף - בית שמאי אומרים: בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסור האיטלקי.

יט. תלמוד בבלי בבא מציעא סג.

דאתמר, רב אמר: עושין אמנה בפירות, ואין עושין אמנה בדמים. ורבי ינאי אמר: מה לי הן, ומה לי דמיהן.

כ. רש"י שם

עושין אמנה בפירות - נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיוצא בשוק, על מנת לקבל פירות, אפילו יוקירו חטין. ואין עושין אמנה - לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו, דכיון דזוזי יהיב זוזי שקיל - מחזי כרבייתא.

כא. תוספות רבינו פרץ בבא קמא ט.

ור"ת אומר דג' דינין בדבר, דניזקין כסף או מיטב בדאית ליה, ובדלית ליה מצי פרע אפי' סובין. והב"ה, אי אית ליה זוזי צריך לפרוע זוזי, דזוזי שקיל זוזי יהיב, ואי לית ליה יהיב בינונית, ואי לית ליה יהיב אפי' סובין, ולא מצי א"ל טרח זבין ומייתי לי זוזי. וכן מוכח פ' הכותב (כתובות פו א) גבי הא דקאמר (גבי) תולה מעותיו בגוי הוה, ובפועל והשוכר, אפי' לית ליה זוזי אמרינן זיל טרח זבין ואייתי לי, כדאמרינן פ' הבית והעליה (ב"מ ק"ח א) השוכר והפועל וכו' ואם אמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו. ועתה לפירוש ר"ת נ"מ דר"פ ור' הונא בריה דר"י דלעולם לא פליגי אדרב הונא דאינהו מיירי בדלית ליה לא כסף ולא מיטב.

כב. תוספות בבא בתרא צב:

אי דליכא לאישתלומי מיניה - אומר ר"י דשפיר גרס אי דליתנהו להנהו זוזי ומה שהקשה ר"ש מההיא דבבא קמא (דף ט.) לאו פירכא היא דמצינא למימר דקיימא לן כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דאית להו התם (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא אפילו אית ליה זוזי יהיב ליה אפי' סובין ואף על גב דבע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה בשאר מילי כדאמר בהכותב (כתובות דף פו. ושם) דאמר האי מאן דאית ליה ארעא זוזי ויש עליו כתובת אשה ובעל חוב לבעל חוב מסלק בזוזי ולאיתתא בארעא כו' וקאמר נמי התם ודאי דאמריטו משמיה דרב נחמן האי מאן דמסיק זוזי בחבריה ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי דא"ל זיל וטרח זבין ואייתי זוזי א"ל ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה והוא עשה שלא כהוגן לפיכך עושין לו שלא כהוגן משמע כשיש לו זוזי צריך ליתן לו זוזי ונוכל לחלק בין לוקח דהכא לבע"ח דהתם אדעתא דפרע ליה זוזי אוזפיה אבל לוקח דהכא דהוי טעות לא משלם ליה זוזי כי ליתנהו להנהו זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני דכשהוציא אותן מעות הוי כמו מזיק מעות של חבריו והוי דינו כנזקים וה"ר חיים כ"ץ זצ"ל פירש דאפילו בע"ח אף על גב דאית ליה זוזי לא משלם ליה אלא מה שירצה דכל מילי מיטב הוא דלא עדיף מנזקין דהא נזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בבע"ח וכו'

כג. תלמיד ר"ת בבא קמא ט.

עתה אפשר לך שלשה דינין. נזקין או כסף או מיטב, בדאית ליה. ובדלית ליה אפילו סובין, ואפילו כל מילי. ובעל חוב שהלוה מעות לחבירו, אי אית ליה מעות צריך ליתן לו מעות, ואי לא, יהיב ליה כל מידי דאית ליה, וראייה לדבר מכתובות פרק הכותב ההוא תולה מעותיו בגוי הוה. וכן לוקח שנמצא מקחו מקח טעות, כיון שנתן מעות, אם יש לו למוכר מעות אינו יכול לסלקו כי אם במעות, כדמשמע לקמן פרק שור שנגח את הפרה ואיתא נמי בבבא בתרא פרק המוכר פירות המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכו', עד דמסיק אי ליתנהו זוזי לימא ליה שקול תורא בזוזי, ומשני לא צריכא דאיתנהו זוזי. ודין פועל בשכרו, אפילו לית לבעל הבית זוזי לא מצי למימר ליה טול מה שעשית בשכרך אלא צריך ליתן לו מעות, כדתנן פרק בתרא דבבא מציעא השוכר את הפועלין לעשות עמו בתבן וקש וא"ל תן לי שכרי וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו. תם:

כד. שיטה מקובצת בבא קמא מו.

הכי גרסינן: אי דליכא לאישתלומי מינה וכו'. ויש ספרים דגרסי וכו'. ואין נראה לרבינו תם דכיון דמקח טעות הוא הוי ליה כבעל חוב וכו' ושלשה דינים הם וכו' ככתוב בתוספות. וריב"א אומר דאפילו אם דין בעל חוב בזוזי מצי לסלוקי במילי אחריני דוקא משום נעילת דלת דאמור רבנן הואיל זוזי יהיב ליה זוזי לשקול מיניה אבל הכא ליכא נעילת דלת והוי דיניה כמזיק שהוציא מעותיו.

כה. תלמוד בבלי כתובות צב.

אמר רמי בר חמא: ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקף עליו במלוה, ומת ראובן, ואתא בעל חוב דראובן וקטריף לה משמעון ופייסיה בזוזי, דינא הוא, דאמרי ליה בני ראובן: אנן מטלטלי שבק אבון גבך, ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי. אמר רבא: אי פקח אידך, מגבי להו ניהלייהו ארעא והדר גבי לה מינייהו; כרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן, בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן.

כו. תוספות שם

אי פיקח אידך מגבי להו ניהלייהו וכו' - מכאן יש להוכיח דאע"ג דאמרי' לעיל בפרק הכותב (דף פו.) דדינו דבעל חוב בזוזי היכא דאית ליה זוזי מ"מ אם הפסיד הלוה בכך לא יתן לו זוזי כגון הכא דמצי מגבי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין.

כז. שולחן ערוך חושן משפט קא, ג

אם יש לו מעות וקרקע, או מעות ומטלטלין, הלוה אומר לפרוע במעות, אין המלוה יכול לומר: איני רוצה מעות אלא קרקע או מטלטלין. (וכן) אם אין שם מעות, אלא קרקע ומטלטלין, והלוה רוצה ליתן לו מטלטלין, אין המלוה יכול לומר: איני רוצה אלא קרקע.